

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 6/2012 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleis- sopimuksen hyväksymisestä

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 21 päivänä syyskuuta 2012 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen hyväksymisestä (HE 101/2012 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 29/2012 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- johtaja Jukka Liedes, opetus- ja kulttuuriministeriö
- puheenjohtaja Klemetti Näkkäläjärvi, Saamelaiskäräjät
- tutkimusjohtaja Päivi Happonen, Kansallisarkisto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut

— ulkoasiainministeriö

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescossa tehdyn yleissopimuksen.

Sopimuksen tavoitteena on edistää aineettoman kulttuuriperinnön suojelua, taata eri yhteisöjen, ryhmien ja yksilöiden aineettoman kulttuuriperinnön kunnioittaminen, lisätä tietoisuutta aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla ja vahvistaa siten myös keskinäistä yhteisymmärrystä sekä tarjota kansainvälistä yhteistyötä ja apua.

Sopimus edellyttää osapuolten panevan toimeen sopimuksen mukaiset määräykset, joihin kuuluvat aineettoman kulttuuriperinnön säilyttäminen, tunnistaminen, tallentaminen ja luettelointi sekä tutkimus, suojelu ja tuki aineettoman kulttuuriperinnön vahvistamiseksi. Lisäksi osapuolten tulee tarjota aineetonta kulttuuriperintöä koskevaa koulutusta ja tutkimusta sekä edistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä kansallisesti ja kansainvälisesti.

Sopimuksella on perustettu Unescon yhteyteen aineetonta kulttuuriperintöä edistävä rahasto, johon osapuoli sitoutuu maksamaan vähintään joka toinen vuosi summan, jonka suuruus

on yksi prosentti valtion vuosittain maksamasta Unescon jäsenmaksusta.

Sopimus tuli voimaan vuonna 2006, kun 30 Unescon jäsenvaltiota oli sen osaltaan saattanut voimaan. Suomen osalta sopimus tulee voimaan kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun sopimuk-

sen hyväksymisasiakirja on talletettu Unescon pääjohtajan huostaan.

Esitys liittyy valtion vuoden 2013 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Unescossa alettiin kiinnittää lisääntyvää huomiota aineettoman kulttuuriperinnön suojeluun 1980- ja 1990-luvuilla. Erityinen huoli kohdistui sellaisiin aineettomiin ilmauksiin, kuten perinteisiin tapoihin, musiikki- ja tanssiesityksiin ja rituaaleihin. Nyt hyväksyttäväksi esitetyn sopimuksen mukaan aineettomaan kulttuuriperintöön sisältyy ilmiöitä, jotka periytyvät edellisiltä sukupolvilta ja säilyvät elävinä. Tällaisia voivat olla suullisen perinteen, esittävän taiteen, sosiaaliseen elämään liittyvien käytäntöjen, rituaalien ja juhlatilaisuuksien eri muodot sekä luontoa ja maailmankaikkeutta koskevat tiedot, taidot ja käytännöt. Näiden pohjalta voi syntyä esineitä, kuten työkaluja ja käsitöitä, erilaisia ilmaisun muotoja, kuten lauluja, runoja, tansseja, tai sosiaalisen elämän ilmentymiä, kuten leikkejä ja ruokia tai ruoanvalmistustapoja.

Valiokunta kannattaa Suomen liittymistä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelusopimukseen. Sopimuksen tavoitteena on edistää aineettoman kulttuuriperinnön suojelua, taata eri yhteisöjen, ryhmien ja yksilöiden aineettoman kulttuuriperinnön kunnioittaminen, lisätä tietoisuutta aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Tällä tavoin sopimus myös vahvistaa ihmisten keskinäistä yhteisymmärrystä. Kulttuuriperinnön ymmärtäminen helpottaa kulttuurien välistä dialogia ja vahvistaa ihmisten kunnioitusta erilaisista elämäntavoista. Sen tunnetuksi tekeminen on merkityksellistä, kun sen avulla eri sukupolvet oppivat aiempien sukupolvien tietoja ja taitoja. Erityisen tärkeää tämä on erilaisten vähemmistöjen ja valtaväestön yh-

teiselon sujumisen kannalta. Sopimus myös osaltaan vahvistaa kansallisen tai yhteisöjen identiteetin erityispiirteitä.

Sopimus edellyttää osapuolten panevan toimeen sopimuksen mukaiset määräykset. Näitä ovat mm. aineettoman kulttuuriperinnön säilyttäminen, tunnistaminen, tallentaminen ja luettelointi sekä tutkimus ja koulutus. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan aineetonta kulttuuriperintöä ei Suomessa ole järjestelmällisesti tallennettu, luetteloitu eikä tutkittu. Valiokunnan mielestä Suomella ei ole varaa menettää aineetonta kulttuuriperintöään. Kulttuuri heijastaa aina yhteiskunnan ja sen arvojen muutosta. Elävän ja monimuotoisen kulttuurin ymmärtämisessä ja tieteellisessä tutkimisessa aineettoman kulttuurin jatkuva dokumentointi on erityisen tärkeää. Sen vuoksi opetus- ja kulttuuriministeriön tulee huolehtia siitä, että tutkimukseen ja dokumentointiin varataan riittävät voimavarat.

Valiokunta pitää tärkeänä, että sopimusta Suomessa toimeenpantaessa valtaväestön aineettoman kulttuuriperinnön eri muotojen lisäksi suojelussa kiinnitetään erityistä huomiota vähemmistökulttuurien suojeluun. Näitä ovat etenkin aineistot, jotka edustavat saamelaisten ja etnisten vähemmistöjen rikasta ja omaleimaista kulttuuriperintöä.

Yhteistyö elävää kulttuuriperintöä vaalivien organisaatioiden sekä sitä säilyttävien arkistojen, museoiden ja kirjastojen kesken on välttämätöntä. Saamelaisten aineettoman kulttuuriperinnön vaalimisessa ja tutkimuksessa on tärkeää myös valtioiden rajat ylittävä yhteistyö Suomen, Norjan, Ruotsin ja Venäjän välillä.

Perustuslakivaliokunnan lausunto

Esityksen perusteluissa tarkastellaan yleissopimuksen määräyksiä eduskunnan budjettivaltaa sitovan vaikutuksen kannalta. Sopimus velvoittaa sopimusosapuolen maksamaan joka toinen vuosi sopimuksella perustettuun rahastoon summan, joka on vähäinen ja voidaan kattaa nykyisin määrärahoihin. Sopimus velvoittaa myös täytäntöönpanotoimiin, joiden kustannuksiin eduskunnan suostumus on tarpeen. Koska eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus on vähäisen jäsenmaksuvelvoitteen osalta epäselvä, on hallitus pitänyt tarpeellisena saada esityksestä perustuslakivaliokunnan lausunto.

Perustuslakivaliokunta katsoo, että yleissopimuksen 26 artiklasta Suomelle aiheutuvaa maksuvelvoitetta ei voida pitää eduskunnan budjettivallan kannalta niin merkittävänä, että eduskunnan suostumus sen osalta on tarpeen. Sen sijaan

yleissopimuksen täytäntöönpanotointen aiheuttamat kustannukset ovat hallituksen esityksen perusteella vuositasolla olennaisesti suuremmat. Tältä osin sopimusmääräysten hyväksymiselle tarvitaan eduskunnan hyväksyminen eduskunnan budjettivaltaa sitovien vaikutusten vuoksi.

Käsittelyjärjestyksen osalta perustuslakivaliokunta toteaa, että yleissopimuksen määräykset eivät koske perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, joten yleissopimuksen hyväksymisestä voidaan päättää äänen enemmistöllä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä tarkoitetun yleissopimuksen.

Helsingissä 28 päivänä marraskuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Raija Vahasalo /kok
vpj. Inkeri Kerola /kesk
jäs. Outi Alanko-Kahiluoto /vihr
Ritva Elomaa /ps
Leena Harkimo /kok
Mikael Jungner /sd
Pauli Kiuru /kok
Kimmo Kivelä /ps

Sanna Lauslahti /kok
Silvia Modig /vas
Mikaela Nylander /r
Tuula Pelttonen /sd
Tuomo Puumala /kesk
Simo Rundgren /kesk
vjäs. Suna Kymäläinen /sd
Sari Palm /kd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.

